

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

18. évfolyam, 2020/3–4. szám

Képzés és Gyakorlat

A Szent István Egyetem Kaposvári Campus Pedagógiai Kar és
a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

18. évfolyam 2020/3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor;

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslav Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink.

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

18. évfolyam, 2020/3-4. szám

Volume 18, 2020 Issue 3-4.

Jelen kiadvány az „*EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen*” című projekt támogatásával valósult meg.

PÁSZTOR ENIKÓ¹

A német nemzetiségi óvodapedagógus professzió kialakulása 1959-től, különös tekintettel a soproni képző intézményre²

Közel kétévszázados múltja van a hazai intézményes óvodai nevelésnek. Az óvodapedagógusok képzése gyakorlatilag rögtön az első óvoda megnyitásával kezdetét vette, hiszen Brunszvik Teréz 11 fiatal lányt vett maga mellé, és nagy gondot fordított az ő képzésükre is (Kövérné, 1996). 2019-ben ünnepeltük az óvóképzés felsőfokúvá válásának 60. évfordulóját Magyarországon. Kecskeméten, Sopronban és Szarvason alakult meg elsőként az érettségire épülő felsőfokú óvónőképző intézet. Az 1958. évi 26. tv. 1 §. 1 bekezdése alapján két óvónőképző intézetben indulhatott meg a nemzetiségi óvónők képzése (Sopronban német, Szarvason szláv, délszláv és román). Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy az elmúlt hat évtizedben a német nemzeti-ségi képzés Sopronban milyen fejlődési utat járt be.

Bevezető

Ma országszerte nagy népszerűségnek örvendenek a kétnyelvű nevelést biztosító óvodák, közöttük elsősorban a nemzetiségi intézmények. Magyarországon 200 feletti a német nemzetiségi óvodák száma, ahová nem csupán nemzetiségi gyermekek járnak. 1959-ben vált hazánkban felsőfokúvá az óvodapedagógusok képzése. Ezzel egyidőben indult meg a nemzetiségi óvónők képzése is. Kutatásom célja, hogy bemutassam a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés történetét, elsősorban a soproni képző intézményre fókuszálva. Hosszas mérlegelést követően a kvalitatív kutatási stratégia mellett döntöttem, amelyhez nem kell feltétlenül hipotézist felállítani, ugyanis az nem feltétele, hanem tulajdonképpen célja a kutatásnak (Szabolcs, 2001; Szokolcsy, 2004).

A kutatásomat elindító kérdések:

- A nemzetiségi óvodapedagógus-képzés 1959-es elindulása óta milyen változásokon esett át, hogyan hatottak ezek a változások a képzés hatékonyságára?
- Mi volt a szerepe a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar jogelődjeinek a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés változásaiban?

¹ PhD, egyetemi adjunktus, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar; pasztor.eniko@uni-sopron.hu

² Jelen publikáció az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával valósult meg.

A kutatás módszerei:

– Kvalitatív interjú

A kvalitatív interjú sokféle változata közül narratív interjúkat készítettem nyugdíjas és ma is aktív óvodapedagógusokkal és a nemzetiségi óvodapedagógusképzés egykori oktatóival, akik személyes visszaemlékezései további adalékkal szolgáltak a kutatási célom eléréséhez.

– Dokumentumelemzés

Kutatásaim során számos olyan dokumentumot sikerült fellelnem, melyek segítségével következtetéseket vonhattam le a nemzetiségi óvodapedagógus-képzés alakulásának rekonstruálásához. Így kerültek vizsgálódásaim fókuszába a képzésre vonatkozó tartalmak, mint például a tantárgyak, az óraszámok, az oklevelek. Ugyancsak nélkülözhetetlen dokumentumok voltak számomra a különböző törvények, törvényerejű rendeletek is (Nádasi, 2004). Kutatómunkám jelentős részét tette ki a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar irattárában fellelhető törzskönyvek tanulmányozása.

A német nemzetiségi óvodapedagógusok képzésének történetisége

A német nemzetiségi óvodaügy tekintetében fontos évszám 1959, hiszen ebben az esztendőben vette kezdetét Sopronban a német nemzetiségi óvónők képzése is. A megnövekedett elvárások az óvónőkkel szemben, valamint a politikai akarat eredményeképpen, az 1958. évi 26. tv. 1 §. 1. bekezdése alapján két óvónőképző intézetben indulhatott meg a nemzetiségi óvónők képzése (Sopronban német, Szarvason szláv, délszláv és román).

A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán őrzött régi törzskönyvek, valamint a korabeli pedagógiai szaksajtó tanulmányozása alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az első évtizedre az egyhelyben toporgás, az útkeresés volt a jellemző. Ebben erősít meg *Stark Ferenc Negyedszázados a nemzetiségi óvodahálózat* című cikke, mely az Óvodai Nevelés című folyóiratban jelent meg 1980-ban. Beszámolójából megtudhatjuk, hogy 1975-ig a felsőfokú óvónőképző intézetekben a nemzetiségi képzés gyakorlatilag a nyelv fakultatív oktatásából állt. Az 1959-ben beiratkozott hallgatók közül 1961. július 18-án 107 szerzett oklevelet. Ebből 14-en tanultak német, heten angol nyelvet. Az első hallgatók az első szemeszterben heti két órában, majd a másodiktól a képzés végéig már csak heti egy órában tanulhatták a német nyelvet. A hallgatók többsége német nemzetiségi gimnáziumokból érkezett, és megfelelő német nyelvtu-

dással rendelkezett (Kónya, 1978). A nevüket és az édesanyák neveit megvizsgálva megállapítható, hogy a többség valószínűsíthetően német származású lehetett (Kling, Schatzl, Schmalzl, Ohr, Czichert, Trogmayer, Müller, Pfliegler, Leitold, Rutscher, Mayer, Schäffer, Wéber, Jäger, Imgrund, Klein, Streicher, Fleckenstein, Grätzl, Triebbl, stb.). Az első években főként Győr-Sopron, Komárom, Vas és Veszprém megyékből érkeztek a hallgatók. Az 1960-as évek második felétől pedig egyre többen jöttek Baranya, Tolna, Somogy és Bács-Kiskun megyékből is.

A tárgyat nem egységesen hallgatták ugyanabban a szemeszterben és nem ugyanannyi ideig. Vannak, akik négy szemeszteren keresztül végig tanulták a németet, míg mások csak két vagy három féléven át. Érdemjegyet nem kaptak, a tárgy teljesítését aláírással igazolta a tanár, de az aláírás mellett ilyen tanári megjegyzéseket is találunk: „szorgalmas”, „igen szorgalmas”. Az első években Bauer Tiborné tanította a hallgatóknak a Soproni Óvónőképző Intézetben a német nyelvet, aki egyébként a törzskönyvben felsorolt tanárok sorában, mint a magyar nyelv és irodalom tanára szerepel.

Az 1964-ben végzett óvónők közül már 27 fő választotta a német nyelvet, és az azt követő években végig húsz fölötti a létszám, 1967-ban pedig már 28. 1961 és 1976 között a létszámban először növekedést tapasztalunk, majd 1971-től egy erőteljes csökkenést figyelhetünk meg. Voltak, akik nem tanulták két éven keresztül végig a német nyelvet, többen is voltak, akik az oroszra váltottak. 1966-tól néhány éven keresztül a tantárgyak sorában az eszperantó is megtalálható. Többen a németről erre a nyelvre váltottak, majd 1967-től néhányan az oroszra.

Az egyik adatközlőm 1970-ben szerzett oklevelet a Soproni Óvónőképző Intézetben. A tanulmányai kezdetén még fel sem merült benne, hogy német nemzetiségi óvónő legyen. Elmondása szerint, a képzés elején megkérdezték a hallgatókat, ki szeretne németül tanulni, és így jött össze a német nyelvi csoport, melynek tagjai heti két délután német nyelvtant tanultak Bauer Tibornétól. Alapfokú nyelvvizsgát tettek a képzés végén. Ekkor még nemzetiségi óvodai módszertant nem tanultak az óvónő jelöltek. A törzskönyvekben először 1964-ben találtam bejegyzést arra vonatkozóan, hogy a hallgatók német nyelvű nemzetiségi óvodákban működésre jogosító kiegészítő államvizsgát tettek.

Az 1960-as évek végén jelentős fejlődés következett be a nemzetiségi óvodák terén. A nemzetiségi óvodák számának emelkedése miatt egyre több óvónőre lett szükség, éppen ezért a felsőfokú óvónőképzés mellett 1974-től beindult a német és szlovák, 1975-től pedig már a horvát-szerb nyelvi középfokú óvónőképzés is. A nemzetiségi oktatás hatékonyságának javítása érdekében megkezdődött a külföldi kapcsolatok kiépítése is, így a Soproni Óvónőképző

Intézet hallgatói ettől kezdve a Német Demokratikus Köztársaságban vehettek részt részképzésen (Kővágó, 1981). Erre utalást a törzskönyvekben a tanulmányaikat 1987-ben megkezdett német nemzetiségi hallgatóknál találtam először³. Ugyanakkor az egyik olyan adatközlőmtől, aki 1970-ben szerzett oklevelet, megtudhattam, hogy ő is volt hallgató korában a Hallei Óvónőképző Intézetben részképzésen.

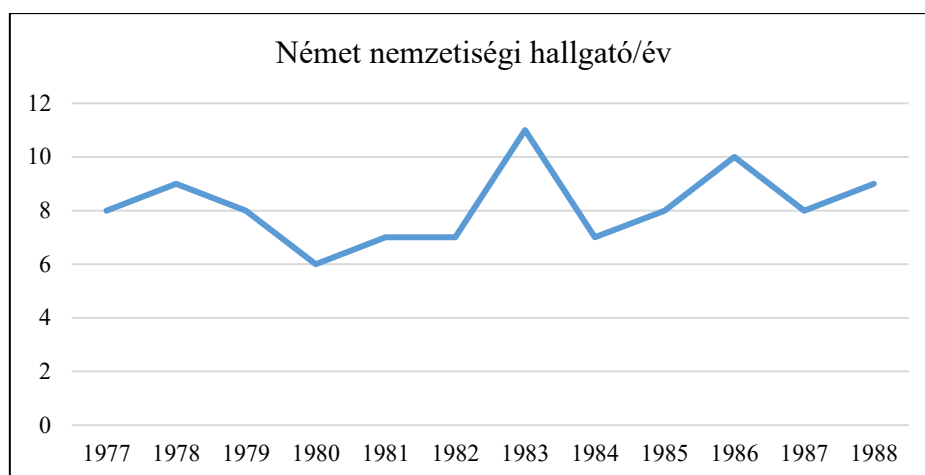
1975-től egy minisztériumi utasítás értelmében az óvónőképzőkben a nemzetiségi képzésben megkezdődött a pályára való felkészítés. Új program és tanterv szerint képezték a nemzetiségi óvónőket, melynek újszerűségét elsősorban az adta, hogy megjelent a nyelvművelés és a módszertan a tantárgyak között, illetve megteremtették a gyakorlati tapasztalatszerzés lehetőségét is a hospitálások bevezetésével (Stark, 1980). A hallgatók a képzésük második évében szerezhettek a német óvodai foglalkozásokhoz módszertani ismereteket. A német nemzetiségi óvónőképzés számára a tantervet a Soproni Óvónőképző Intézet tanára, Bauer Tiborné készítette el. Munkájában segítségére volt a Pécsi Tanárképző Főiskola német tanszékének vezetője, dr. Szende Béla tanszékvezető⁴ is (Kónya, 1978).

Egy 1977-ben Sopronban megtartott anyanyelvi konferencián⁵ Szende Béla, a Magyarországi Németek Demokratikus Közösségének munkatársa, az anyanyelvi bizottság elnöke arra hívta fel a figyelmet, hogy a német nemzetiségi óvónők felkészítése nem csak a német nyelv oktatásából áll, hanem ezeket a hallgatókat alkalmassá kell tenni közművelődési feladatok ellátására is. Példaként Ágfalvát hozza, ahol a gyakorlatukat végző hallgatók bekapcsolódtak a település német nemzetiségű embereinek életébe azzal, hogy tagjai lettek a nemzetiségi énekkarnak, valamint a táncsoportnak (Kónya, 1978). Mint ahogyan az 1. számú ábra is jelzi, a német nemzetiségi óvónőképzés iránti igény 1977-ben emelkedett, majd 1980-ig fokozatosan csökkent, míg újra növekedést mutat. 1983-ban 11 hallgatója volt a német nemzetiségi képzésnek Sopronban.

³ A törzskönyvben a német nemzetiségi hallgatók adatainál a következő bejegyzés található: „1988. február 15-től június 15-ig 4 hónapos német nyelvi részképzésen volt a Hallei Óvónőképző Intézetben (NDK).” A hallgatók a következő évtől már csak 3 hónapos német nyelvi részképzésen vettek részt egészen 1994-ig. Onnantól kezdve a hallgatók Ausztria és Németország óvodáiban tölthették szakmai gyakorlatukat.

⁴ Dr. Szende Béla a Pécsi Tanárképző Főiskola tanszékvezetője és a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetségének munkatársa, az anyanyelvi bizottság elnöke is volt.

⁵ 1977. november 11-én ülésezett a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetségének Anyanyelvi Oktatási Bizottsága Sopronban. A megbeszélés témája a német óvónőképzés volt.

1. sz. ábra: A német nemzetiségi hallgatók száma Sopronban 1977 és 1988 között

Az 1980-as évektől egyre több német nemzetiségi óvoda létesült, ahol sok esetben megfelelő szakemberek híján képesítés nélküli óvónők dolgoztak. 1985-ben Sopron után másodikként, Szekszárdon is elindulhatott a kétévfolyamos felsőfokú német nemzetiségi óvónőképzés, 1987-ben pedig Baján is lehetővé vált már a német és a horvát óvodapedagógusok képzése (Kurucz, 2010; Klein, 2011; Manz, 2011).

1975-től a Soproni Óvónőképző Intézetben a német nemzetiségi hallgatók a következő német tárgyakat tanulták elméleti és gyakorlati órák vonatkozásában:

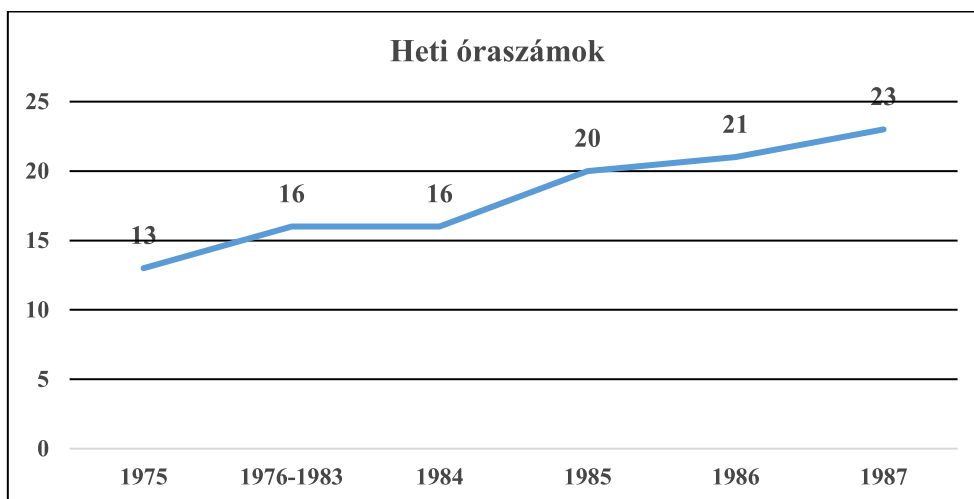
Tantárgyak	1.szemeszter	2.szemeszter	3.szemeszter	4.szemeszter
Német nyelv	Elmélet: - Gyakorlat: 2	-	-	-
Nemzetiségi német	-	Elmélet: - Gyakorlat: 2	Elmélet: - Gyakorlat: 4	Elmélet: - Gyakorlat: 4
Német óvodai foglalkozások módszertana	-	-	Elmélet: - Gyakorlat: 1	

1. sz. táblázat: Elméleti és gyakorlati óraszámok a tantárgyak vonatkozásában a nemzetiségi képzésben 1975-ben

A következő évtől (1976) már bővült a tantárgyak száma, valamint emelkedést figyelhetünk meg az óraszámok tekintetében is. A hallgatók már heti 4 órában hallgathattak a német nyelvhez kapcsolódó tárgyakat. Ettől az évtől már nemzetiségi németet, német nyelvtant és nyelvművelést is tanulhattak.

1984-ben a heti óraszámok változatlanok (4 óra), de a tantárgyak tekintetében némi átrendeződés és gyarapodás figyelhető meg. Ebben az évben hiányzik a tárgyak sorából a nemzetiségi német. 1985-től a tantárgyi palettán megjelenik a Nemzetiségi ismeretek és a Nemzetiségi irodalom is. Az óvónő hallgatók heti, német vonatkozású óraszama a 2. és a 4. szemeszterekben

4-ről 6-ra emelkedett. A többi 2 szemeszterben viszont változatlanul heti 4 órában tanulhatták a német tárgyakat. 1985 és 1987 között jelentős emelkedés figyelhető meg a heti óraszámok terén. Míg az első szemeszterben továbbra is csak 4, de a másodikban és a negyedik már 6, a harmadikban pedig 5 olyan tantárgy szerepelt a nemzetiségi képzésben, amely a hallgatók német nyelvtudását, nemzetiségi, irodalmi és óvodai módszertani ismereteiket gyarapította. Az 1988-ban végzett német nemzetiségi óvónők képzésében pedig a heti óraszámok alakulása szemeszterenként a következő: 5 – 6 - 6 - 6.

2. sz. ábra: Heti óraszámok alakulása a német nemzetiségi képzésben 1975 és 1987 között

Jól látható, hogy a német nemzetiségi óvónők képzésében a német tantárgyak száma 1975-höz képest 1987-ben a 13-ról 23-ra emelkedett. A német nyelvtan és nyelvművelés mellett már nemzetiségi ismereteket és irodalmat is tanulhattak, valamint heti egy órában felkészülhettek a német óvodai foglalkozások módszertanából is.

A kétéves képzés mellett az 1987/1988. tanévben kísérleti jelleggel hároméves képzési csoportok is elindultak, majd 1989 szeptemberétől már egységesen minden óvodapedagógus hallgató a hároméves főiskolai képzésben kezdhette meg tanulmányait. 1996-ban Budapesten (Akadémia utca 1-3. sz.) kétéves levelező tagozatot is indítottak Talabér Ferencné irányításával székhelyen kívüli képzésben felsőfokú óvodapedagógus végzettségűeknek, amely 2006-ig tíz éven át működött nagy népszerűséggel (Babai, 2012).

Az immáron 3 éves főiskolai képzésben tanult német nemzetiségi óvodapedagógus hallgatók 1988-tól az alábbi tárgyakat tanulták:

- Német stílusgyakorlat
- Német nyelvtan
- Német nyelvművelés

- Országismeret
 - Phonetik
 - Hospitation
 - Kinderliedersingen
 - Landeskunde
 - Sprachpflege
 - Grammatik
 - Literatur
 - Kinderliteratur
 - Nemzetiségi ismeretek
 - Német irodalom
 - Német óvodai foglalkozások módszertana
 - Német irodalom
 - Nemzetiségi közművelődés
 - Német gyermekirodalom
 - Nemzetiségi irodalom
- NDK-ban töltött
szemeszter alatt
hallgatott
szaktárgyak⁶

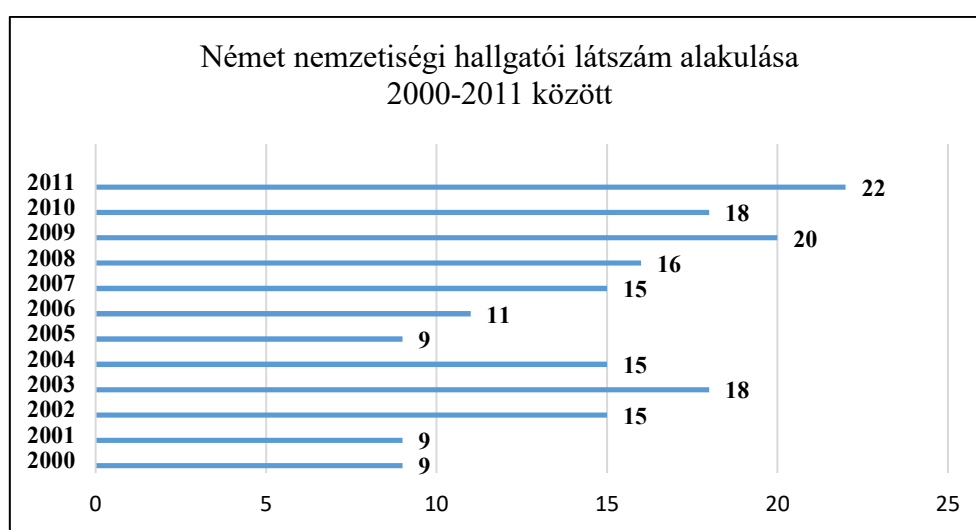
Az 1990-ben felvételt nyert nemzetiségi hallgatók heti óraszámában megindul a csökkenő tendencia, de a szaktárgyak mennyisége nem változik. A tantárgyak között találunk olyanokat, melyek feltüntetése a törzskönyvekben magyar és német nyelven történt. Ennek nagy valószínűséggel az oka, hogy a hallgatók a 2. szemesztert Halleban (NDK) töltötték és így különítették el az ott teljesített tárgyakat a többtől. Az 1990-es évek közepétől nemzetiségi gyermek-táncokat és játékokat is tanulhattak. Egyre több oktató vett részt már a képzésben, és az országban elsőként ebben az intézményben foglalkoztathattak Németországból lektort az 1980-as évek végétől.

1989-ben 3 éves német nemzetiségi szakosító tanfolyam is indult Sopronban már végzett óvónők számára a 7/1987. (VI.29.) MM sz. rendelet 7. § (2.) bekezdés a. pontja alapján, melynek keretében 13 fő végzett német nemzetiségi szakosító óvodapedagógusként. 1995-től a hallgatók már nem vettek részt német 3 hónapos nyelvi részképzésen Halleban, 3-3-hetes szakmai gyakorlataikat azonban nem csupán Magyarországon, hanem Ausztriában, illetve Németországban is végezhettek.

⁶A képzés Halleban (Német Demokratikus Köztársaság) töltött időszakában hallgatott szaktárgyak felsorolása az irattárban őrzött törzskönyvekben német nyelven van feltüntetve.

Az 1990-es évek végétől lehetőség volt arra, hogy a hallgatók az első tanulmányi év végén a két hetes, majd a harmadik év elején a három hetes szakmai gyakorlatukat osztrák óvodákban tölthették (Babai, 2012). A 2019-ben beiratkozott hallgatók azonban már egy teljesen új rendszerű gyakorlati képzésben részesülnek.

A hallgatói létszám a 2000-es évektől emelkedő tendenciát mutat (3. sz. ábra), és hazánk Európai Unió-hoz való csatlakozása pedig egyértelmű emelkedést hozott a nemzetiségi képzésben. Ennek oka, hogy a német nemzetiségi óvodapedagógusok iránt egyre nagyobb érdeklődést mutatnak az osztrák és a német óvodák. Az itt végzetek szinte azonnal álláslehetőséghez jutnak német nyelvterületen.⁷

**3. sz. ábra: A német nemzetiségi óvodapedagógus hallgatók létszáma
2000 és 2011 között Sopronban**

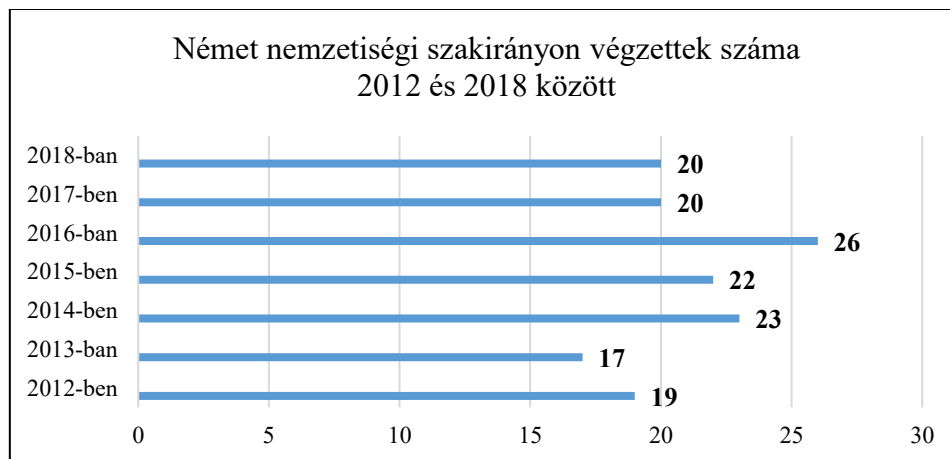
Forrás: Babai (2012)

Az ezredforduló után a 2000-es évek közepén a német nemzetiségi hallgatók az alábbi tárgyakat tanulták a képzésük során: Német nyelvtan, Német stílusgyakorlat, Német nyelvmuvelés, Német irodalom, Német gyermekirodalom, Nemzetiségi irodalom, Országismeret (Németország), Német nemzetiségi közművelődés, Kétnyelvűség elmélete és gyakorlata, Német nemzetiségi ismeretek, Német dalok gitárkísérettel.

2006 óta az ELTE Tanító és Óvóképző Karán is lehet már német nemzetiségi óvodapedagógus végzettséget szerezni (Márkus, 2011). 2012-ben hat év kihagyás után újra indult soproni helyszínnel a kétéves képzés levelező tagozaton óvodapedagógus diplomával már rendelkezők

⁷ Ezt a megállapítást kutatási eredményekkel alátámasztani nem tudom, de oktatói munkámból kifolyólag rendelkezem információkkal a hallgatók munkavállalásáról a diploma megszerzését követően.

számára. Jelentős presztízsvesztést hozott a Bolognai rendszer a német nemzetiségi óvodapedagógus képzés számára, hiszen az önálló szakból szakiránnyá vált. A hallgatók azóta a különböző tárgyakat csökkentett óraszámokban tanulják (Babai, 2012).

4. sz. ábra: A német nemzetiségi szakirányon végzett hallgatók létszáma 2012 és 2018 között Sopronban

A német nemzetiségi szakirányon végzett óvodapedagógusok száma Sopronban 2016-ban volt a legmagasabb (26). 2012-höz képest emelkedő tendenciát mutat. 2018-ban levelező tagozaton 7 fő szerzett diplomát.

Összegzés

A német nemzetiségi óvodapedagógusok képzésének kutatása megerősített abban, hogy a soproni képző az 1959-es indulásától kezdve folyamatosan az ország egyik legjelentősebb nemzetiségi és kétnyelvű óvodapedagógusokat képző intézménye. A nemzetiségi óvodapedagógusok képzésének volt egy sokáig felfelé ívelő szakasza, amely az 1980-as évek legvégén érte el a csúcspontját, majd aztán az óraszámok és a kurzusok csökkentése, végül pedig az önálló szak szakiránnyá átminősítése következett. Továbbra is népszerű országszerte a német nemzetiségi szakirány (elsősorban az ELTE TÓK-on és a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán). Az óvóképzés felsőfokúvá válása óta eltelt hat évtizedben jelentősen bővült azoknak a felsőoktatási intézményeknek a száma, ahol nemzetiségi óvodapedagógusokat is képeznek.

BIBLIOGRÁFIA

- Babai Zs. (2012): Német nemzetiségi óvodapedagógus képzés Sopronban. In: *Társadalmi együttélés – A kisebbségi lét dimenziói*. I. évf. 2. szám
- Klein Á. (2011): Theorie in der Praxis – Praxis in der Theorie – Über die Ausbildung von Kindergärtnerinnen im Spiegel des Zweitsprachenerwerbs und Kulturbewahrung der Ungarndeutschen. In: Bús I. – Klein Á. – Meskó N. (szerk.): *Erziehung und Forschung – Beiträge zur KindergärtnerInnenausbildung*. Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd, pp. 134–149.
- Kónya Á. (1978): A hazai német nemzetiségi óvónőképzés. In: *Óvodai Nevelés* 1978. 113.
- Kövér S. (1996): Óvóképzésünk múltjának néhány manak szóló tanulsága. In: Varga Gy. (szerk.): „... Amit a tükör önmaga teremt” HWIPF, Hajdúböszörmény, pp. 4–16.
- Kővágó L. (1981): *Nemzetiségek a mai Magyarországon*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest
- Kurucz R. (2002): *Az első magyar óvóképző 1837–1843*. Babits Kiadó, Szekszárd
- Manz, A. (2011): Die Aus- und Fortbildung von Minderheitenpädagoginnen Aktualitäten und Perspektiven an der Eötvös József Főiskola Baja. In: Bús I. – Klein Á. – Meskó N. (2011): *Nevelés és kutatás – Tanulmányok az óvodapedagógus-képzéshez – Erziehung und Forschung – Beiträge zur KindergärtnerInnenausbildung*. Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd, pp. 163–168.
- Márkus É. (2011): Die Ausbildung von deutschen Minderheitenpädagoginnen für den Kindergarten an der Fakultät für Kindergärtnerinnen- und Grundschullehrerbildung der Eötvös-Loránd-Universität (ELTE TÓK). In: Bús I. – Klein Á. – Meskó N. (szerk.): *Erziehung und Forschung – Beiträge zur KindergärtnerInnenausbildung*. Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd, pp.168–172.
- Nádasi M. (2004): A dokumentumelemzés. In: Falus I. (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Pedagógus Könyvek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, pp. 317–329.
- Stark F. (1980): Negyedszázados a nemzetiségi óvodahálózat. In: *Óvodai Nevelés* 1980/9. szám 33. évf., pp. 313.
- Szabolcs É. (2001): *Kvalitatív kutatási metodológia a pedagógiában*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó
- Szokolszky Á. (2004): *Kutatómunka a pszichológiában – Metodológia, módszerek, gyakorlat*. Osiris Kiadó, Budapest

ENIKŐ PÁSZTOR

*THE DEVELOPMENT OF THE GERMAN ETHNIC MINORITY PRE-SCHOOL TEACHER TRAINING SINCE 1959
WITH PARTICULARS RELATING TO THE THIRD LEVEL EDUCATION INSTITUTE IN SOPRON*

Hungary has been offering public preschool education for nearly 200 years. Professional training for preschool teachers began with the opening of the first preschool in Hungary. Terez Brunszvik hired 11 young women, and she devoted great care to their training. (Koverne, 1996) In 2019 Hungary celebrated the 60th anniversary of third-level preschool teacher training. The first colleges to offer preschool teacher training and certification were founded in Kecskemet, Sopron, and Szarvas. According to the 1958 regulations [26,1,1], in addition to the regular program two colleges were assigned to offer training and certification for preschool teachers specialized in teaching children of ethnic minority. The college in Sopron offers German language training and the college in Szarvas offers Slavic, Southern Slavic, and Romanian language training. In my research, I focused on the development of the German ethnic minority preschool teacher training program in Sopron.